

Ερευνητική εργασία (project)

**« Νίκος Καζαντζάκης
η ζωή και το έργο του μεγάλου Κρητικού »**

**Διδάσκουσες : Βέρα Δακανάλη
Άρια Παπαδάκη**

Ομάδα :

- Άρια Παπαδογιαννάκη
- Πέλλα Ζαχαριουδάκη
- Δέσποινα Ζαχαριουδάκη
- Γιώργος Ρουκουνάκης
- Βαγγελιώ Συμιαίκη

Τάξη : Α΄ Γενικού λυκείου Μοιρών

Περιεχόμενα

1. Προβληματική του θέματος.....	5
1.1 Μεθοδολογία	5
2. Βιογραφικό υλικό	6
3. Αντίθεση ανάμεσα στο καλό και στο κακό	11
3.1 Οι ήρωες του καλού	11
3.2 Οι ήρωες του κακού	14
4. Ανάλυση και περιγραφή εικόνων της φύσης και φράσεων του έργου..	16
4.1 Περιγραφή της φύσης :.....	16
4.2 Χωρία που μας κέντρισαν το ενδιαφέρον	18
5. Επίλογος.....	24
6. Βιβλιογραφία	25

Πρόλογος

Στα πλαίσια της ερευνητικής εργασίας (project) η ομάδα μας ασχολήθηκε με την ζωή και το έργο του μεγάλου Κρητικού συγγραφέα, Νίκου Καζαντζάκη. Πιο συγκεκριμένα αναζητήσαμε πληροφορίες για την ζωή του αλλά και τα ταξίδια που πραγματοποίησε σε όλο τον κόσμο. Έπειτα, κάναμε ανάγνωση ολόκληρου του μυθιστορήματος του Καζαντζάκη, « Ο Χριστός ξανασταυρώνεται » (1948). Έστερα από την ανάγνωση του έργου αυτού που αποτελεί μια ύστατη έκφραση της ηθογραφίας, προσπαθήσαμε να κατανοήσουμε την λογική του συγγραφέα, εντοπίζοντας την έντονη αντίθεση ανάμεσα στο καλό και στο κακό αλλά και αναλύοντας και διάφορα χωρία του βιβλίου όπου ο συγγραφέας προβάλλει διάφορες αξίες της καθημερινής ζωής όπως είναι η δικαιοσύνη, η ισότητα και η προσφυγιά

Ο Νίκος Καζαντζάκης ήταν Έλληνας μυθιστοριογράφος, ποιητής και θεατρικός συγγραφέας. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης. Στην Αθήνα ξεκίνησε νομικές σπουδές. Επίσης εμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα. Άρχισε μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι. Επιπλέον δημοσίευσε αρκετές κριτικές μελέτες σε διάφορα περιοδικά. Στον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο κατατάχθηκε εθελοντής καθώς επίσης πρωτοστάτησε στην κίνηση για την ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Επίσης, ο Ελευθέριος Βενιζέλος τον διόρισε Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου περιθάλψεως. Ακόμη εργάστηκε ως ανταποκριτής των εφημερίδων Ελεύθερος τύπος και Καθημερινή. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την αποχώρηση των Γερμανών δραστηριοποιήθηκε έντονα στην ελληνική πολιτική ζωή, αναλαμβάνοντας την προεδρία της Σοσιαλιστικής Εργατικής Κίνησης .

Σχετικά με την υπόθεση του έργου μας « Ο Χριστός ξανασταυρώνεται », η οποία διαδραματίζεται στη Λυκόβρυση, ένα ελληνικό χωριό της Ανατολής όπου υπάρχει το έθιμο να γίνεται η αναπαράσταση των Παθών κάθε επτά χρόνια. Ο παπά

–Γρηγόρης με τους προεστούς επιλέγουν τα πρόσωπα που θα λάβουν μέρος : το Χριστό θα υποδυθεί ο Μανολιός , ένας απλός βοσκός, τον Ιωάννη ο Μιχελής, ο γιος του άρχοντα Πατριαρχέα τον Ιούδα, ο Παναγιώταρος τη Μαγδαληνή, η χήρα η Κατερίνα. Αργά το απόγευμα καταφθάνουν πρόσφυγες από ένα άλλο χωριό, καταδιωγμένοι από τους Τούρκους .Ζητούν βοήθεια αλλά ο παπά - Γρηγόρης τους διώχνει, λέγοντας ότι φέρνουν μαζί τους επιδημία χολέρας. Οι πρόσφυγες με επικεφαλής τον παπά – Φώτη, καταφεύγουν στο άγριο βουνό της Σαρακήνας. Τους βοηθούν ο Μανολιός, ο Μιχελής, η Κατερίνα, ο Γιαννάκος και ο Κωσταντής (οι δύο τελευταίοι επρόκειτο να υποδυθούν τους Αποστόλους Πέτρο και Ιάκωβο) δίνοντας τους τρόφιμα, κοφίνια και ότι άλλο είχαν .Μετά από την επιλογή του στο ρόλο του Χριστού ο Μανολιός αλλάζει μέρα με την μέρα. Χωρίζει την αρραβωνιαστικιά του και αποφασίζει να φτάσει σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πνευματική, ψυχική και σωματική αγνότητα με οδηγό τον παπά – Φώτη. Μάλιστα, στο πανηγύρι του προφήτη Ηλία υπερασπίζεται τους πρόσφυγες και μιλά για την αξία της αγάπης και του ελέους προκαλώντας την αντίδραση των συγχωριανών του και την οργή του παπά – Γρηγόρη. Στο μεταξύ πεθαίνει ο Πατριαρχέας και ο Μιχελής αποφασίζει να μοιράσει τη ν περιουσία του στους πρόσφυγες. Όταν εκείνοι έρχονται στη Λυκόβρυση να παραλάβουν τα κτήματα ο παπά – Γρηγόρης κηρύσσει το Μιχελή ανισόρροπο και ξεσηκώνει τους ντόπιους. Μετά τον βίαιο θάνατο του αδελφού του στην σύγκρουση που ακολουθεί, ο παπά – Γρηγόρης υποδεικνύει στον αγά το Μανολιό ως υπαίτιο όλων των συμφορών. Πετυχαίνει την καταδίκη του και την παράδοση του στους εξαγριωμένους χωρικούς. Το φανατισμένο πλήθος συγκεντρώνεται στην εκκλησία, όπου ο παπά – Γρηγόρης αφορίζει το Μανολιό και δίνει το σύνθημα στους πιστούς να τον εκτελέσουν μέσα στον ιερό χώρο.

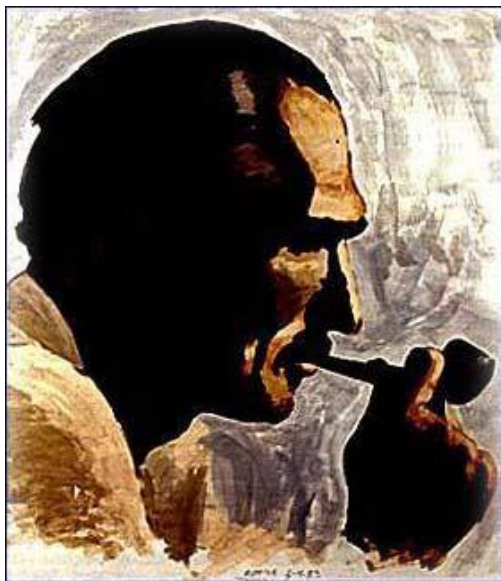
1. Προβληματική του θέματος

Αφού διαβάσαμε το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται » επικεντρωθήκαμε στο να συγκεντρώσουμε τα χορεία που μας κέντρισαν το ενδιαφέρον. Στα χωρία αυτά, εντοπίσαμε την έντονη αντίθεση ανάμεσα στο καλό και στο κακό όσο αφορά τους ήρωες του βιβλίου, αλλά και τις αξίες που προβάλλει ο συγγραφέας για την δικαιοσύνη, την ισότητα τον ελληνισμό και την προσφυγιά .

1.1 Μεθοδολογία

Με σκοπό να φέρουμε εις πέρας την εργασία μας , ακολουθήσαμε μια σειρά ερευνών εργασιών που μας βοήθησε να ανακαλύψουμε την ζωή και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη με τον οποίο ασχοληθήκαμε στην εργασία μας. Γενικά εφαρμόσαμε ομαδοσυνεργαστική μέθοδο στις έρευνές μας. Αρχικά, αναζητήσαμε πληροφορίες για την ζωή, το έργο και τα ταξίδια που έχει πραγματοποιήσει ο Καζαντζάκης από το διαδίκτυο. Ολοκληρώνοντας την εργασία μας, διαβάσαμε το μυθιστόρημα του «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται » με σκοπό να εντοπίσουμε την έντονη αντίθεση ανάμεσα στο καλό και στο κακό και να αναλύσουμε διάφορα χορεία του βιβλίου όπου παρουσιάζονται ποικίλες καθημερινές αξίες.

2. Βιογραφικό υλικό

Ο Νίκος Καζαντζάκης (18 Φεβρουαρίου 1883- 26 Οκτωβρίου 1957) ήταν Έλληνας μυθιστοριογράφος, ποιητής και θεατρικός συγγραφέας. Αναγνωρίζεται ως ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους Έλληνες λογοτέχνες και ως ο περισσότερο μεταφρασμένος παγκοσμίως.

Ο Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης στις 18 Φεβρουαρίου του 1883, εποχή κατά την οποία το νησί αποτελούσε ακόμα μέρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας . Ήταν γιος του καταγόμενου από το χωριό Βαρβάροι (σημερινή Μυρτιά), εμπόρου γεωργικών προϊόντων και κρασιού, Μιχάλη Καζαντζάκη και της Μαρίας και είχε δύο αδελφές. Στο Ηράκλειο έβγαλε το γυμνάσιο και το 1902 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου ξεκίνησε νομικές σπουδές.

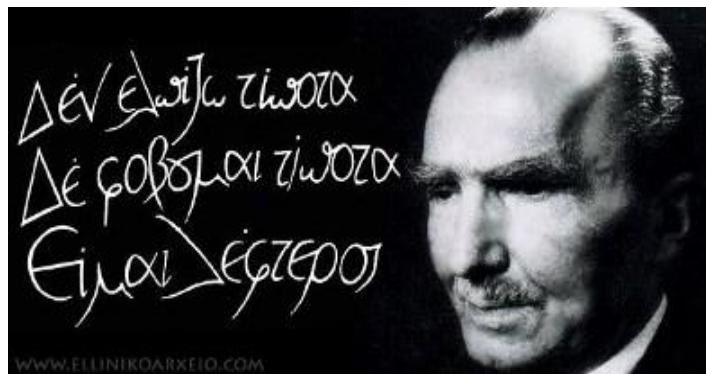
Εμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα το 1906. Τον επόμενο χρόνο ξεκίνησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι. Παράλληλα, σημαντική επίδραση στον Καζαντζάκη είχαν οι διαλέξεις του Ανρί Μπεργκσόν, τις οποίες παρακολουθούσε.

Το 1911 παντρεύτηκε τη Γαλάτεια Αλεξίου.

Στον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο, το 1912, κατατάχτηκε εθελοντής, αποσπασμένος στο γραφείο του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου. Στη συνέχεια, πρωτοστάτησε στην κίνηση για την ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου το 1914 με τον ποιητή Άγγελο Σικελιανό. Μαζί ταξίδεψαν στο Άγιον Όρος, όπου διέμειναν περίπου σαράντα ημέρες, ενώ περιηγήθηκαν και σε πολλά ακόμα μέρη της Ελλάδας . Το 1919 ο Ελευθέριος Βενιζέλος διόρισε τον Καζαντζάκη Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου

Περιθάλψεως με αποστολή τον επαναπατρισμό Ελλήνων. Οι εμπειρίες που αποκόμισε αξιοποιήθηκαν αργότερα στο μυθιστόρημα του Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται. Τον επόμενο χρόνο, μετά την ήττα του κόμματος των Φιλελευθέρων, ο Καζαντζάκης αποχώρησε από το Υπουργείο Περιθάλψεως και πραγματοποίησε αρκετά ταξίδια στην Ευρώπη. Το 1922 επισκέφτηκε τη Βιέννη, όπου ήρθε σε επαφή με το έργο του Φρόντ και τις βουδιστικές γραφές. Επισκέφτηκε ακόμα τη Γερμανία, ενώ το 1924 έμεινε για τρεις μήνες στην Ιταλία. Την περίοδο 1923-1926 πραγματοποίησε επίσης αρκετά δημοσιογραφικά ταξίδια στη Σοβιετική Ένωση, την Παλαιστίνη, την Κύπρο και την Ισπανία.. Τον Οκτώβριο του 1926 πήγε στη Ρώμη και πήρε συνέντευξη από τον Μπενίτο Μουσολίνι. Επίσης, εργάστηκε ως ανταποκριτής των εφημερίδων

Ελεύθερος Τύπος και Η Καθημερινή. Είχε, βέβαια, γνωριστεί με την Ελένη Σαμίου, το 1924, - το διαζύγιο με την Γαλάτεια εκδόθηκε το

1926 - με την οποία έζησε 21 χρόνια χωρίς γάμο.. Τον Αύγουστο του 1924, ο Καζαντζάκης φυλακίστηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης, επειδή είχε αναλάβει την πνευματική ηγεσία μιας κομμουνιστικής οργάνωσης δυσαρεστημένων προσφύγων. Σ' αυτό το επεισόδιο αναφέρεται ο Παντελής Πρεβελάκης και η Έλλη Αλεξίου.

Τον Μάιο του 1927 απομονώθηκε στην Αίγινα με σκοπό την ολοκλήρωση της Οδύσσειας. Τον Οκτώβριο του 1927, ο Καζαντζάκης φεύγει για τη Μόσχα προσκαλεσμένος από την κυβέρνηση της Σοβιετικής Ένωσης, για να πάρει μέρος στις γιορτές για τα δεκάχρονα της Οκτωβριανής Επανάστασης όπου εκεί γνωρίστηκε με

τον Ελληνορουμάνο λογοτέχνη Παναΐτ Ιστράτι Τον Ιανουάριο του 1928 στο θέατρο «Αλάμπρα», στην Αθήνα, μιλάνε εξυμνώντας τη Σοβιετική Ένωση, ο Καζαντζάκης και ο Ιστράτι. Στο τέλος της ομιλίας έγινε και διαδήλωση. Τόσο ο Καζαντζάκης όσο και ο συνδιοργανωτής της εκδήλωσης Δημήτρης Γληνός διώχθηκαν δικαστικά. Η δίκη ορίσθηκε στις 3 Απριλίου, αναβλήθηκε μερικές φορές και δεν έγινε ποτέ. Τον Απρίλιο, ο Καζαντζάκης, ξαναβρέθηκε στη Ρωσία, όπου ολοκλήρωσε ένα κινηματογραφικό σενάριο με θέμα τη Ρωσική Επανάσταση. Το 1930 θα δικαζόταν, πάλι, ο Καζαντζάκης για αθεϊσμό, για την «Ασκητική». Η δίκη ορίσθηκε για τις 10 Ιουνίου, αλλά κι αυτή δεν έγινε ποτέ.

Το 1931 επέστρεψε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε εκ νέου στην Αίγινα, όπου ανέλαβε τη συγγραφή ενός γαλλοελληνικού λεξικού. Μετέφρασε ακόμα τη Θεία Κωμωδία του Δάντη. Το 1935 πραγματοποίησε ταξίδι στην Ιαπωνία και την Κίνα εμπλουτίζοντας τα ταξιδιωτικά του κείμενα. Το 1938 ολοκλήρωσε την Οδύσσεια,. Το ίδιο διάστημα, πλήθος κειμένων του δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες ή περιοδικά, ενώ το μυθιστόρημά του Ο Βραχόκηπος, που το είχε γράψει στα Γαλλικά, εκδόθηκε στην Ολλανδία και τη Χιλή. Κατά την περίοδο της κατοχής, συνεργάστηκε με τον Ιωάννη Κακριδή για την μετάφραση της Ιλιάδας. Το 1943 ολοκλήρωσε το γράψιμο του μυθιστορηματός του «Ο βίος και η πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά».

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, δραστηριοποιήθηκε έντονα στην ελληνική πολιτική ζωή, αναλαμβάνοντας την προεδρία της Σοσιαλιστικής Εργατικής Κίνησης, ενώ διετέλεσε και υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου της κυβέρνησης του Σοφούλη από τις 26 Νοεμβρίου του 1945 έως τις 11 Ιανουαρίου του 1946. Παραιτήθηκε από το αξίωμά του μετά από την ένωση των σοσιαλοδημοκρατικών κομμάτων. Το Μάρτιο του 1945 προσπαθεί να πάρει μια θέση στην Ακαδημία της Αθήνας, αλλά αποτυγχάνει για δύο ψήφους. Τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου

παντρεύεται την Ελένη Σαμίου. Τρεις φορές προτάθηκε ο Καζαντζάκης για το Βραβείο Νόμπελ. Την πρώτη απ' την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, που τον έχει Πρόεδρο, έχοντας συνυποψήφιό του τον Άγγελο Σικελιανό. Επίσης, δυο φορές προτάθηκε, το 1952 και 1953, απ' τη Νορβηγική Εταιρεία Λογοτεχνών, ποτέ όμως απ' την Ακαδημία της Αθήνας. Τον επόμενο χρόνο διορίστηκε στην UNESCO με αποστολή την προώθηση μεταφράσεων κλασικών λογοτεχνικών έργων, με απώτερο στόχο τη γεφύρωση των διαφορετικών πολιτισμών. Παραιτήθηκε τελικά το 1948, προκειμένου να αφοσιωθεί στο λογοτεχνικό του έργο. Για τον σκοπό αυτό εγκαταστάθηκε στην Αντίμπ της Γαλλίας, όπου τα επόμενα χρόνια ακολούθησε μία ιδιαίτερα παραγωγική περίοδος, κατά την οποία ολοκλήρωσε το μεγαλύτερο μέρος του πεζογραφικού του έργου.

Το 1953 προσβλήθηκε από μία μόλυνση στο μάτι, γεγονός που τον υποχρέωσε να νοσηλευτεί αρχικά στην Ολλανδία και αργότερα στο Παρίσι. Τελικά έχασε την όρασή του από το δεξί μάτι. Ενώ ο Καζαντζάκης είχε επιστρέψει από την Αντίμπ στην Ελλάδα, η Ορθόδοξη Εκκλησία εκκινούσε τη δίωξή του. Κατηγορήθηκε ως ιερόσυλος, με βάση αποσπάσματα από τον Καπετάν Μιχάλη και το σύνολο του περιεχομένου του Τελευταίου Πειρασμού (1953), έργο το οποίο δεν είχε ακόμη κυκλοφορήσει στην Ελλάδα. Το 1954 η Ιερά Σύνοδος με έγγραφό της ζητούσε από την κυβέρνηση την απαγόρευση των βιβλίων του Νίκου Καζαντζάκη. Ο ίδιος ο Καζαντζάκης, απαντώντας στις απειλές της εκκλησίας για τον αφορισμό του, έγραψε σε επιστολή του: «Μου δώσατε μια κατάρα, Άγιοι Πατέρες, σας δίνω μια ευχή: Σας εύχομαι να 'ναι η συνείδησή σας τόσο καθαρή όσο η δική μου και να 'στε τόσο ηθικοί και θρήσκοι όσο είμαι εγώ». Τελικά η Εκκλησία της Ελλάδος δεν τόλμησε να προχωρήσει στον αφορισμό του Νίκου Καζαντζάκη, καθώς ήταν αντίθετος σε κάτι τέτοιο ο οικουμενικός πατριάρχης Αθηναγόρας. Η Εκκλησία της Ελλάδας είναι

αυτοκέφαλη και υπάγεται στο Οικουμενικό Πατριαρχείο μόνο δογματικά. Επομένως, για τις οποιοσδήποτε ποινές που θα επιβάλλει δε χρειάζεται την έγκριση του Πατριαρχείου. Βέβαια, τελικά δεν αφορίστηκε ο Καζαντζάκης, αλλά η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδας τον καταράστηκε και το όνομά του εξακολουθεί μέχρι και σήμερα να φέρει το στίγμα αυτό της εκκλησίας. Επίσης, ο Τελευταίος Πειρασμός καταγράφηκε στον Κατάλογο των Απαγορευμένων Βιβλίων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Το 1955, ο συγγραφέας μαζί με τον Κακριδή αυτοχρηματοδότησαν την έκδοση της μετάφρασης της Ιλιάδας, ενώ την ίδια χρονιά κυκλοφόρησε τελικά στην Ελλάδα ο Τελευταίος Πειρασμός. Τον επόμενο χρόνο, τιμήθηκε με το Βραβείο Ειρήνης στη Βιέννη, ένα βραβείο το οποίο προερχόταν από το σύνολο των τότε Σοσιαλιστικών χωρών. Καθώς μια από αυτές ήταν η Κίνα επιχείρησε δεύτερο ταξίδι εκεί τον Ιούνιο του 1957, προσκεκλημένος της κινεζικής κυβέρνησης. Επέστρεψε με κλονισμένη την υγεία του προσβληθείς από λευχαιμία. Νοσηλεύτηκε στην Κοπεγχάγη της Δανίας και το Φράμπουργκ (Freiburg im Breisgau) της Γερμανίας, όπου τελικά κατέληξε στις 26 Οκτωβρίου του 1957 σε ηλικία 74 ετών. Εντούτοις, σύμφωνα με άλλες μαρτυρίες, η λευχαιμία εμφανίστηκε στον Καζαντζάκη κατά το χειμώνα του 1938, 19 χρόνια πριν απ' το τέλος του, το οποίο αποδίδεται σε βαριάς μορφής ασιατική γρίπη. Η σορός του μεταφέρθηκε στο στρατιωτικό αεροδρόμιο της Ελευσίνας. Η Ελένη Καζαντζάκη ζήτησε από την Εκκλησία της Ελλάδος να τεθεί η σορός του σε λαϊκό προσκύνημα, επιθυμία την οποία ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, Θεόκλητος απέρριψε. Έτσι, η σορός του συγγραφέα μεταφέρθηκε στο Ηράκλειο. Έπειτα από μεγάλη λειτουργία στον Ναό του Αγίου Μηνά, παρουσία του Αρχιεπισκόπου Κρήτης Ευγενίου και 17 ακόμη ιερέων, έγινε η ταφή του Νίκου Καζαντζάκη, στην οποία όμως εκείνοι δεν συμμετείχαν κατόπιν απαγόρευσης του Αρχιεπισκόπου. Η ταφή έγινε στην ντάπια Μαρτινέγκο, πάνω στα Βενετσάνικα

τείχη.. Στον τάφο του Νίκου Καζαντζάκη χαράχθηκε, όπως το θέλησε ο ίδιος, η επιγραφή: Δεν ελπίζω τίποτα, δε φοβούμαι τίποτα, είμαι λέφτερος.

3. Αντίθεση ανάμεσα στο καλό και στο κακό

3.1 Οι ήρωες του καλού

- **Μανολιός** : Στο έργο του Ν. Καζαντζάκη , ο Μανολιός είναι ένας απλός βοσκός που επιλέγεται να υποδυθεί τον Χριστό όταν γίνει η αναπαράσταση των Παθών. Είναι ένας άνθρωπος θρησκευτικού επιπέδου, θεοφοβούμενος. Γενικότερα, είναι αγνός, ντροπαλός, ταπεινός, ανιδιοτελής, ευγενικός, γλυκομίλητος και αφάνταστα δίκαιος. Αυτός λοιπόν ο μελίχιος άνθρωπος θα πρέπει να αντέξει το φοβερό βάρος του σταυρού, η δική του εξαφάνιση προορίζεται να σφραγίσει την ενότητα της κοινότητας. Το κοινό «συμφέρον » και όχι το ατομικό είναι αυτό που τον διακρίνει, δηλαδή νοιάζεται για τον συνάνθρωπο του και είναι πρόθυμος να τον ελεήσει και να τον προστατέψει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του αλτρούισμού του, είναι η στάση του απέναντι στους πρόσφυγες της Σαρακήνας, τους οποίους από την πρώτη κιόλας μέρα βοήθησε κλέβοντας σε συνεργασία με το Μιχελή, το Γιαννακό και το Κωνσταντή, τρόφιμα από το κελάρι του Γέρο Πατριαρχέα, προκειμένου να τους βοηθήσει να μετριάσουν την πενία τους. Μέχρι το τέλος της ζωής του παρέμεινε αγνός αφού κατόρθωσε να συγκρατήσει το πάθος του και να μην κολαστεί με την Κατερίνα, όσο κι αν το επιθυμούσε. Όσες φορές εξομολογήθηκε στον Παπά -Φώτη δεν του βρήκε κανένα ελάττωμα, ίσως επειδή πάντα είχε οδηγό στη ζωή του το θεό και ήξερε να συγκρατεί τα πόθη και τις αδυναμίες του. Στις δύσκολες στιγμές της ζωής του τον συντρόφευε το Ευαγγέλιο που είχε. Ήταν ένας τρόπος να ξεφεύγει απ' όλα όσα τον βασάνιζαν και να κατανοεί ακόμα καλύτερα το κήρυγμα του Χριστού. Γενικά, στο μυθιστόρημα αυτό του Καζαντζάκη, ο Μανολιός είχε τον ρόλο του

τραγικού ήρωα που θέλει να φτάσει ως το τέρμα του πάθους του ή της πεποίθησης του. Έχει να παλέψει με τις συντηρητικές αξίες του χωριού και « πρέπει να πεθάνει ». Ο ήρωας αυτός της «θυσίας», τέλος, αναλαμβάνει κυριολεκτικά πάνω του την υπόθεση της δικαίωσης του ανθρώπου και αναδεικνύεται σε σύμβολο μιας ανθρωπότητας που εξιλεώνεται μέσα από τον πόνο και την άσκηση. Παλεύοντας αδιάκοπα με τη σάρκα και την υλη, καταπονώντας το κορμί, αμβλύνοντας τις έξω αισθήσεις και οξύνοντας τις έσω, επιζητεί να ελευθερώσει την ύπαρξη, κι έτσι να την ανυψώσει στο επίπεδο του «μελλομένου ανθρώπου » (του Αγίου, του Θεού). Γίνεται έτσι ο πρόμαχος της πιο ακραίας, της πιο ηρωικής μορφής του υπαρξιακού αγώνα του ανθρώπου, που είναι η αυτοθυσία, η πάλη με τον εαυτό, γιατί έτσι μόνο θεωρεί πως ο άνθρωπος μπορεί να επιτελέσει τον πραγματικό του προορισμό (το χρέος του απέναντι στη Ζωή,στη ζωική ορμή), που είναι να ξεπεράσει τη φύση του, να αρνηθεί το ζώο μέσα του.

- **Μιχαήλ:** Ο Μιχαήλ είναι το αρχοντόπουλο της κοινότητας και συγκεκριμένα ο γιος του άρχοντα Πατριαρχέα . Αυτός θα υποδυθεί τον αγαπημένο μαθητή του Χριστού, τον Ιωάννη. Η αρχοντική του καταγωγή και ο αυστηρός πατέρας του δεν τον εμποδίζουν στο να ελεήσει τους πρόσφυγες της Σαρακήνας, δίνοντας τους τα αγαθά από το κελάρι τους. Μετά το θάνατο του πατέρα του, αποφασίζει να δωρίσει όλη την περιουσία στην κοινότητα της Σαρακήνας. Τότε ο παπά – Γρηγόρης τον κηρύσσει ανισόρροπο με σκοπό να διαφυλάξει την περιουσία του γέρο – Πατριαρχέα. Η αντίδραση του κόσμου και ο χωρισμός με την Μαριορή τον οδηγούν σε ένα αισθηματικό αδιέξοδο. Μέρα με τη μέρα κλείνεται περισσότερο στον εαυτό του βρίσκοντας παρηγοριά με την ανάγνωση του Ευαγγελίου του.

- **Γιαννακός :** Ο Γιαννακός είναι ο πραγματευτής και ο γραμματοφόρος του χωριού, αυτός θα υποδυθεί τον απόστολο Πέτρο. Τρέφει ιδιαίτερη συμπάθεια στο

γαϊδουράκι του, το οποίο τον συντροφεύει παντού, σε σημείο που σκέφτεται ότι θα μπορούσαν να είναι μαζί στον Παράδεισο . Επίσης, εξαπατήθηκε από το γέρο- Λαδά ο οποίος του υποσχέθηκε ότι θα τον ανταμείψει εάν κατάφερνε να αποσπάσει τα κοσμήματα των προσφύγων ανταλλάσσοντας τα με σιτάρι ή λάδι κι ότι είναι απαραίτητο για τον άνθρωπο. Επομένως φαίνεται η αφέλεια του όμως δεν αργεί να μετανοήσει .Υστερα από αυτό άλλαξε στάση απέναντι στους πρόσφυγες βοηθώντας τους να επιβιώσουν κλέβοντας από τα αγαθά του γέρο - Λαδά. Στο τέλος πήρε την εκδίκησή του, βάζοντας φωτιά στο σπίτι του γέρο – Λαδά επειδή τον είχε χωρίσει από το γαϊδουράκι του .

- **Κωνσταντής:** Ο Κωνσταντής είναι ο καφετζής του χωριού, αυτός θα υποδυθεί τον απόστολο Ιάκωβο. Είναι φοβητσιάρης καθώς επίσης δεν έχει ορθώσει το ανάστημά του. Όπως και οι υπόλοιποι, ενδιαφέρεται κι εκείνος να διαβάσει το Ευαγγέλιο για να ξέρει πιο δόμο να βαδίζει. Επιπλέον, βοήθησε τους πρόσφυγες δίνοντας τους ότι είχε, αλλά και κλεμμένα κοφίνια σε συνεργασία με το Μανολιό το Γιαννακό και το Μιχελή.

- **Ο Χατζή – Νικολής :**Είναι ο δάσκαλος του χωριού και ο αδελφός του παπά – Γρηγόρη. Σαν άνθρωπος είναι ήσυχος, ταπεινός γλυκομίλητος αλλά και φοβητσιάρης απέναντι στον αδελφό του αφού δεν μπορεί να του εναντιωθεί. Τέλος, στη σύγκρουση μεταξύ των προσφύγων με τους Λυκοβρυσιώτες ο δάσκαλος προσπαθεί να τους φιλιώσει ώστε να επικρατήσει ειρήνη πληρώνοντας το τελικά με την ζωή του.

- **Η χήρα Κατερίνα :** Η χήρα θα υποδυθεί τη Μαγδαληνή. Αφράτη και στρουμπουλή, προσελκύει με την παρουσία της τους άνδρες του χωριού. Είχε συνάψει σχέση με πολλούς άνδρες του χωριού και από τότε την έλεγαν πόρνη. Παρόλο που αντιπροσωπεύει το ερωτικό στοιχείο, είναι καλόκαρδη και νοιάζεται για

τους συνανθρώπους της και αυτό είναι ξεκάθαρο αν θυμηθούμε τότε που χάρισε στους πρόσφυγες την κατσικά της. Ο κρυφός της πόθος για το Μανολιό την οδήγησε στη θυσία για την σωτηρία του έρωτα της, όταν ο Μανολιός ζήτησε να κρεμάσουν εκείνον ως υπαίτιο για το θάνατο του Γιουσουφάκι του Αγά, κι εκείνη ομολόγησε ότι αυτή ήταν που το σκότωσε για να τον σώσει .

- **Παπά – Φώτης** : Στο έργο « ο Χριστός Ξανασταυρώνεται » ο παπά – Φώτης λειτουργεί σαν προστάτης απέναντι στο λαό του. Όπως ένας γονιός είναι στοργικός και προστατευτικός απέναντι στα παιδιά του, έτσι και ο παπά – Φώτης είναι απέναντι στους πρόσφυγες. Όταν οι τούρκοι κατέστρεψαν το χωριό τους και αναγκάστηκαν να ξεριζωθούν από τα χώματα τους, ο παπά- Φώτης πάλεψε για να βρει τόπο να εγκατασταθούν. Στις δύσκολες μέρες που έζησαν στο βουνό της Σαρακήνας μέσα στις σπηλιές, πεινασμένοι, ταλαιπωρημένη και έχοντας χάσει κάθε ίχνος ελπίδας για ζωή, ο παπά – Φώτης τους έδινε κουράγιο και δύναμη για να μπορέσουν να συνεχίσουν να παλεύουν για τη ζωή τους. Όταν ο Μιχελής αποφάσισε μετά το θάνατο του πατέρα του να παραχωρήσει στους πρόσφυγες την περιουσία του, ο παπά- Φώτης ήταν εκείνος που ήρθε αντιμέτωπος με την οργή του παπά- Γρηγόρη όταν πήγαν στη Λυκόβρυση για να παραλάβουν όσα τους ανήκουν.

3.2 Οι ήρωες του κακού

- **Γέρο -Λαδάς**: Ο γέρο – Λαδάς ανήκει στους προεστούς της Λυκόβρυσης. Πάντοτε ήταν τσιγκούνης, κακομοίρης, αχόρταγος και λιμασμένος. Μια κόρη είχε, κι αυτή την άφησε να πεθάνει γιατί όταν αρρώστησε δεν κάλεσε γιατρό να τη δει. Δάνειζε με βαρύ διάφορο τους χωριανούς του, έβαζαν οι δύστυχοι εγγύηση τα χωράφια και τα σπίτια τους, έρχονταν ο καιρός της πληρωμής και δεν είχαν να πληρώσουν, έβγαιναν οι περιουσίες τους στο σφυρί και τις καταχράζοταν ο γέρο – Λαδάς. Κι όλο κλαίγονταν, κι όλο πεινούσε, κι η γυναίκα του γύριζε ξυπόλυτη.

- **Παναγιώταρος :** Ο Παναγιώταρος θα υποδυθεί τον Ιούδα. Είναι τραχύς , δύσκολος, ανάποδος αλλά κατά βάθος έχει τρυφερή καρδιά. Στο ρόλο που του ανατέθηκε ο ίδιος εναντιώθηκε αλλά παρόλα αυτά έπρεπε να υποδυθεί αυτό το ρόλο που ήταν σημαντικός για τη σταύρωση και την ανάσταση του Χριστού. Ήταν αγριωπός αλλά έγινε ακόμα σκληρότερος όταν ο κόσμος τον αποκαλούσε κοροϊδευτικά Ιούδα. Επίσης, ήταν μέθυσος αφού κακομεταχειριζόταν την γυναίκα του και τις κόρες του καθώς επίσης διατηρούσε κρυφή σχέση με τη Χήρα. Η αγάπη που έτρεφε για την Κατερίνα τον έκανε να πιστέψει ότι είχε σχέση με τον Μανολιό κι αυτό του δημιούργησε μεγάλη έχθρα απέναντι του, τόσο πολύ που ήθελε να τον σκοτώσει. Βρήκε την ευκαιρία να εκπληρώσει το σκοπό του όταν οι χωρικοί με τον παπά – Γρηγόρη καταδίκασαν το Μανολιό ως υπαίτιο όλων των συμφορών συγκεντρώθηκαν στην εκκλησία όπου ο παπά – Γρηγόρης έδωσε το σύνθημα και ο Παναγιώταρος πρώτος τον μαχαίρωσε.

- **Άρχοντας – Πατριαρχέας :** Ο γέρο – Πατριαρχέας ήταν ο πρώτος από τους δημογέροντες της Λυκόβρυσης. Ήταν αρχοντάνθρωπος, καλοθρεμμένος, καταγόταν από τρανή οικογένεια. Δε δούλεψε ποτέ του, είχε ενε τσούρμιο φαμέγιους και τον τάζαν. Παρόλο που είχε τόσα πλούτη ποτέ του δεν ελέησε κάποιο φτωχό. Κι ακόμα όταν ο γιος του και οι φίλοι του πήραν από το κελάρι του τα κοφίνια για να βοηθήσουν τους πρόσφυγες, αυτός εξοργίστηκε πάρα πολύ.

- **Παπά – Γρηγόρης :** Ο παπά – Γρηγόρης είναι καλοθρεμμένος, αρχοντόπαπας. Επίσης είναι άκαρδος και αναισθητος διότι δεν νοιάζεται για τους συνανθρώπους του. Δεν δέχτηκε τους πρόσφυγες στο χωριό δικαιολογώντας ότι έχουν χολέρα, ενώ ως παπάς έπρεπε να δώσει το καλό παράδειγμα και να ελεήσει πρώτος τους πρόσφυγες. Επιπλέον, ζήλησε τον Παπά Φώτη επειδή αυτός είναι καλός, φτωχός άνθρωπος, νοιάζεται για το λαό του, τους μιλάει και τους υποστηρίζει όλους

με τόσο αγάπη και συμπάθεια και όχι με συμφέρον όπως ο ίδιος. Στη σύγκρουση που ακολουθεί μεταξύ των προσφύγων και των κατοίκων της Λυκόβρυσης ο παπά – Γρηγόρης υποδεικνύει στον Αγά το Μανολιό ως υπαίτιο όλων των συμφορών και πετυχαίνει την καταδίκη του.

4.Ανάλυση και περιγραφή εικόνων της φύσης και φράσεων του έργου

4.1 Περιγραφή της φύσης :

➤ Ο ήλιος βάρωσε τη κορφή της Σαρακήνας, ρόδισε το εκκλησάκι του Άι-Λιά, κι οι πέρδικες στις πλαγιές να καθαρίζουν. Φωτίστηκε το βουνό και φάνηκαν σκόρπιες, εδώ κι εκεί, μέσα στα κατσάβραχα, μερικές πολυβασανισμένες χαρουπιές, αγριαχλαδιές γεμάτες αγκάθια και πουρνάρια φαγωμένα από τον άνεμο. Κάποτε θα 'χαν κατοικήσει κι εδώ άνθρωποι - διακρίνεις ακόμα ένα γκρεμισμένο τοίχο, βήσαλα από σπασμένα λαγήνια, αρπόδεντρα που έφυγε ο δαμαστής και αγρίεψαν, γέμισαν αγριόχορτα και χαλίκια, ξαναγύρισαν τα σπίτια στα πρώτα τους συστατικά, πέταξαν αγκάθια τα μερωμένα δέντρα και ξανάρθαν στην πατρίδα τους οι λύκοι, οι αλεπούδες, οι λαγοί, που είχαν φοβηθεί τον άνθρωπο κι είχαν φύγει. Τα χώματα, τα δέντρα, τα ζα, ανάσαναν, ξαναβρήκαν την λευτεριά τους, δε ζορίζονταν πια από το εφήμερο δίποδο τέρας, που πρόβαλε μια στιγμή, παραστράτησε τα αιώνια κι έφυγε.

➤ Μπήκε ο Μάης και στη Σαρακήνα, μα απονήστικος και φτωχός ντυμένος· κάπου μερικά αγριολούλουδα ανάμεσα στις πέτρες μερικά βάτα που πέταξαν ανθό, και πλήθος σαύρες πράσινες και σταχιές που βγήκαν στο μαγιάτικο ήλιο να λιαστούν ...Μήτε ελιές εδώ μήτε αμπέλια και περβόλια· άγρια μονάχα, απροσκύνητα κατσάβραχα εδώ κι εκεί κανένα δέντρο

καμπουριασμένο από τον άνεμο στριμμένο και πολυβάσανο, με το στυφό καρπό γεμάτο κουκούτσια – αγριλιά, χαρούπια, αγριαπιδιά, όλο αγκάθια και μίσος για τον άνθρωπο.

➤ Κι η γης ωστόσο από κάτω κι ο ήλιος από πάνω δούλευαν και μέστωναν ολοένα τα σπαρτά, και τα στάχυα πια γαλάχτωσαν κι έπηξαν· κι ο κάμπος είχε κοκκινίσει από τις παπαρούνες. Τα μικρά κελαηδοπούλια είχαν μαζέψει τρίχες κι άχερα κι πηλό κι είχαν χτίσει την φωλιά τους, κι η θηλυκιά, με ανοιχτές τις φτερούγες, πύρωνε κιόλα τα αυγά· και καθόταν αντίκρα σ ένα κλαρί, το αρσενικό και κελαηδούσε, για να τις δίνει κουράγιο. Κάπου κάπου μερικές όψιμες βροχές έπεφταν, δροσίζονταν ο κόσμος, μα γρήγορα ξανάβγαине ο ήλιος, έδιωχνε τα σύννεφα και ξακολουθούσε το πανάρχαιο χρέος του, βοηθάει τα πουλιά και τους ανθρώπους.

➤ Ο ήλιος πια είχε βασιλέψει, τ' άστρα δεν είχαν φανεί ντάλευε ακόμα το φως απελπισμένο. Είχε πάρει τον ανήφορο να ξεφύγει, μα η νύχτα είχε τυναχτεί από της γης, το κυνηγούσε από πέτρα σε πέτρα, ως το στερνό του μετερίζει, στο άσπρο εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, στην κορφή του βουνού. Κι άξαφνα μην μπορώντας πια να αντισταθεί, έδωκε ένα σάλτο κατά τον ουρανό και χάθηκε.

➤ Σε μια λεύκα από κάτω, με κατάχρυσα φύλλα σα φλουριά, σταλήκαν το μεσημέρι να βάλουν μια μπουκιά στο στόμα, να πάρουν δύναμη. Βρήκαν δύο πέτρες, κάθισαν· τα μυριστικά αγριοβότανα, η θρούμπα, το θυμάρι, ο άγριος δυόσμος, το φλισκούνι, η φασκομηλιά, τα 'χε χτυπήσει η δυνατή βροχή και μοσκομύριζαν· πρόβαλε λίγο ήλιος, κι από την μίαν άκρα τ' ουρανού ίσαμε την άλλη κρεμάστηκε το ουρανοδόξαρο.

➤ Πέρασε η Κυριακή, ήρθε η Δευτέραˆ κατά το μεσημέρι άρχισε να πέφτει χιόνι ψιλό, παχίστηκε η κορφή, κουκουλώθηκε το άσπρο γουναρικό του ο Προφήτης Ηλίας, άσπρισαν οι γούβες του βουνού, χιμούσαν τα κοράκια κατά τον κάμπο, πεινασμένα. Ο ουρανός γυάλιζε σκουροπορφυρός σα χάλκωμα.

4.2 Χωρία που μας κέντρισαν το ενδιαφέρον

➤ Παραλληλισμός Χριστού-Μανολιού ως βοσκός

Ο καλός ποιμένας Τι δείχνει αυτό το σύμβολο; Δείχνει ένα βοσκό με ένα πρόβατο στους ώμους. Ποιον συμβολίζει αυτός ο βοσκός; **Τον Χριστό.** Γιατί οι χριστιανοί παρουσιάζουν το Χριστό με την μορφή του «καλού βοσκού»; Διότι: Κάποτε είχε πει ο Ιησούς: «*Εγώ είμι ό ποιμήν ό καλός*»,

δηλαδή «Εγώ είμαι ο καλός βοσκός. Ο καλός βοσκός θυσιάζει τη ζωή του για χάρη των προβάτων. ... Εγώ είμαι ο καλός βοσκός και γνωρίζω τα πρόβατα που είναι δικά μου, και τα δικά μου με αναγνωρίζουν... και θυσιάζω τη ζωή μου για χάρη των προβάτων...».

➤ **Και να αναστηθεί ο χριστός όχι πια στο περιαύλι της εκκλησιάς παρά μέσα στην καρδιά μας** :Αυτή η φράση εννοεί ότι πρέπει να' μάστε καλοί άνθρωποι, να μάθουμε να συγχωρούμε τους ανθρώπους γύρω μας καθώς να αγαπάμε και να σεβόμαστε όλους τους συνανθρώπους μας. Άρα δεν χρειάζεται να διατρέφουμε μίσος και κακία σε κανέναν!

➤ **Ο πλούτος δεν βοηθάει τον άνθρωπο να φτάσει στον παράδεισο.**

Παρακάτω είναι η παραβολή του πλουσίου και του φτωχού Λαζάρου, όπου ο Χριστός μας παρουσιάζει δύο σκηνές διαφορετικές. Η μία διαδραματίζεται στη γη και η άλλη στον ουρανό. Στη σκηνή που διαδραματίζεται στη γη, παρουσιάζεται ο πλούσιος καλοθρεμμένος, καλοντυμένος, καλοστεγασμένος, υγιής. Έχει οικογένεια, πέντε αδελφούς, φίλους, υπηρέτες. Από την άλλη στην ίδια σκηνή παρουσιάζεται ο φτωχός Λάζαρος, πεινασμένος, γυμνός, άστεγος, άρρωστος, χωρίς συγγενείς και φίλους, μόνος και έρημος, με μοναδική συντροφιά στη μοναξιά του τα σκυλιά που έρχονται να γλύψουν τις πληγές του και να ανακουφίσουν τους πόνους του. Στη δεύτερη σκηνή, στη σκηνή του ουρανού, οι όροι αντιστρέφονται. Ο πλούσιος βασανίζεται, φλέγεται, διψά. Οδύνωμαι εν τη φλογί ταύτη, μας λέει. Αυτή η κραυγή του πόνου εκφράζει το μέγεθος της απελπισίας του. Αντίθετα, ο φτωχός Λάζαρος απολαμβάνει ευτυχισμένος τη ζωή του παραδείσου. Είναι λάθος να πούμε ότι ο πλούσιος επειδή απόλαυσε όλα τα αγαθά της γης, τα στερείται τώρα στον ουρανό, και ο φτωχός επειδή τα στερήθηκε στη γη τα απολαμβάνει στην αιωνιότητα. Είναι λάθος να πούμε ότι αιτία της καταδίκης του ενός είναι ο πλούτος και της δικαιώσεως του άλλου η φτώχεια. Ούτε ο πλούτος είναι δρόμος που οδηγεί στη κόλαση, ούτε η φτώχεια ανήφορος που καταλήγει στον παράδεισο. Τελικά, όμως, τόσο ο πλούτος, όσο και η φτώχεια, ανάλογα με το τρόπο που θα τα χρησιμοποιήσουμε θα μας οδηγήσουν και στο ανάλογο μέρος, στη κόλαση ή στο παράδεισο.

- **Προσφυγιά :** Οι πρόσφυγες είναι αναξιοπαθούντες, κατατρεγμένοι, δυστυχισμένοι, κουρέληδες με τα μάγουλα βουλιαγμένα από την κούραση και την πείνα, ξυπόλητοι, ανυπεράσπιστοι, δοκιμαζόμενοι. Οι άνθρωποι αυτοί έχασαν την πατρίδα τους, ψάχνουν μέρος να ζήσουν και να ριζώσουν.
- **Ελληνισμός:** Παρά τις δυσκολίες και τις φουρτούνες οι Έλληνες συνεχίζουν να είναι ενωμένοι για να τις αντιμετωπίσουν. Ο Ελληνισμός επιβιώνει και δεν το βάζει κάτω!!
- **Δικαιοσύνη:** Ο θεός κρατάει μια ζυγαριά, η οποία είναι σύμβολο της δικαιοσύνης και ζυγίζει τις καλές και τις κακές μας πράξεις.
- **Τους ρόλους που θα υποδυθούν οι ήρωες του βιβλίου τους υιοθετούν και στη ζωή τους.** Μέσα από ένα ρόλο ανακαλύπτεις κομμάτια του εαυτού σου δηλαδή πολλές φορές ταυτίζονται τα χαρακτηριστικά σου με αυτά του ρόλου αλλά μερικές φορές δεν υπάρχει καμία ομοιότητα. Συνεπώς πρέπει να υπάρχει μια σοβαρότητα διότι το να υποδυθείς κάποιον επιστρατεύεις πολλά. Την φαντασία σου, την επιθυμία σου, μνήμες ίσως, ή ακόμα και τη βαθύτερη ανάγκη σου ν' αγαπήσεις και ν' αγαπηθείς με ανάλογο τρόπο. Επομένως, οι ήρωες προσομοιώνονται στο θεατρικό ρόλο που έχουν πάρει.
- **Κι αν κάμαμε καμιά κακή πράξη, να πάρουμε από τον πλούσιο και να δώσουμε στο φτωχό, ο Θεός θα μας συγχωρήσει.**
- **Το σχέδιο του γέρο – Λαδά :**
«Πάρε το γαϊδουράκι σου Γιαννακό, τράβα ίσια κατά το βουνό. Βάρα την τρουμπέτα, κράξε όλους, άντρες και γυναίκες, να συναχτούν γύρα σου, μίλησέ τους. Πες τους : - «Αδέρφια, εσείς πεθαίνετε της πείνας, δεν

λυπάστε τα παιδιά σας; Εγώ όλη νύχτα δεν μπόρεσα να κοιμηθώ, γιατί σας συλλογιζόμουν. Πώς να σας σώσω, αδέρφια ; Πώς να σωθείτε ; και ο θεός με φώτισε, βρήκα: βγάλτε από τον κόρφο σας τα χρυσαφικά που προφτάσατε να πάρετε, κάνω ανταλλαγή· δίνω ό,τι χρειάζεται στον άνθρωπο για να ζήσει, σιτάρι, κριθάρι, λάδι, κρασί, δώστε μου εσείς ό,τι δεν χρειάζεται στον άνθρωπο κάτι τζοβαερικό που θα ‘χετε ... Κι ας χάσω· Ρωμιοί είστε, χριστιανοί είστε, δεν πειράζει ! »

Ο Γιαννακός αντιδρά στο σχέδιο του γέρο – Λαδά

Η απάντηση του γέρο – Λαδά στο στην αντίδραση του Γιαννακό είναι :

« Δεν θα τους γδύσουμε , μωρέ ορνιθόμυαλε , θα τους ντύσουμε , θα τους γλυτώσουμε από τον θάνατο ... Να φάν, οι κακόμοιροι, να ζήσουν, αδέρφια μας είναι, έχω κι εγώ καρδιά, τους πονώ... Ανταλλαγή κάνουμε, δεν τους κλεφτούμε ... Βέβαια, όσο μπορείς, κοίτα και το συμφέρον. Εμπόριο κάνουμε, μυαλό έχουμε, γλυκό ’ναι το κέρδος...»

- **«Θεριό ’να , η καρδιά του ανθρώπου’ θεριό ανήμερο ... Χριστέ μου, μήτε εσύ μπόρεσες να την μερώσεις ...»**
- **« Έχουμε ψυχή, έχουμε φωνή, θα φωνάζουμε ! Κι αν κάποτε πούμε κι ένα λόγο περίσσιο, μην αγριεύεις’ άνθρωποι είμαστε, βασανισμένα πλάσματα, έχουμε πολλές σκουτούρες, έρχεται ώρα που η καρδιά δεν βαστάει, θα σκάσει, και πετάει τον περίσσιο λόγο κι αλαφρώνει. Βαριά ’ναι η ζωή, κι αν δεν υπήρχες εσύ, Κύριε, θα πιάναμε όλοι, γυναίκες κι άντρες, χέρι χέρι, να γκρεμιστούμε, να γλιτώσουμε. Μα υπάρχουν εσύ, χαρά, παρηγοριά, εκδίκηση μεγάλη, Θεέ μου !**
- **«Είχαμε αρχίσει στο πλούσιο το χωριό μας να βαραίνουμε, μα πολυτρώμε και να παραφορτώνουμε την ψυχή μας με κρέατα.**

Ειρήνη, ασφάλεια, καλοπέραση, η σάρκα είχε θρασέψει κι είχε καταπλακώσει την ψυχή. Λέγαμε: όλα πάνε καλά, δικαιοσύνη βασιλεύει στον κόσμο, κανένας δε πεινάει, κανένας δεν κρυώνει, κόσμος καλύτερος δεν υπάρχει. Κι ο Θεός μας λυπήθηκε - μας έστειλε τον Τούρκο που μας ξεπάτωσε, μας πέταξε στους πέντε δρόμους, αδικηθήκαμε κι είδαμε πως ο κόσμος είναι γεμάτος αδικίες· πεινάσαμε και κρύωσαμε, κι είδαμε πως υπάρχει πείνα και κρύο· και δίπλα από τους ανθρώπους που κρυώνουν και πεινούν – το 'δαμε κι αυτό ! – άλλοι που τρων τον αβλέμονα, κι είναι πάντα αναμμένα τα τζάκια τους, και βλέπουν τους γυμνούς και πεινασμένους και γελούν. Μας άνοιξε η συμφορά τα μάτια μας, είδαμε· μας άνοιξε η πείνα τα φτερά μας, ξεφύγαμε από το δίχτυ της αδικίας και της καλοπέρασης· είμαστε λεύτεροι ! Μπορούμε τώρα ν' αρχίσουμε μια καινούρια, πιο τίμια ζωή, δόξα σοι ο Θεός ! »

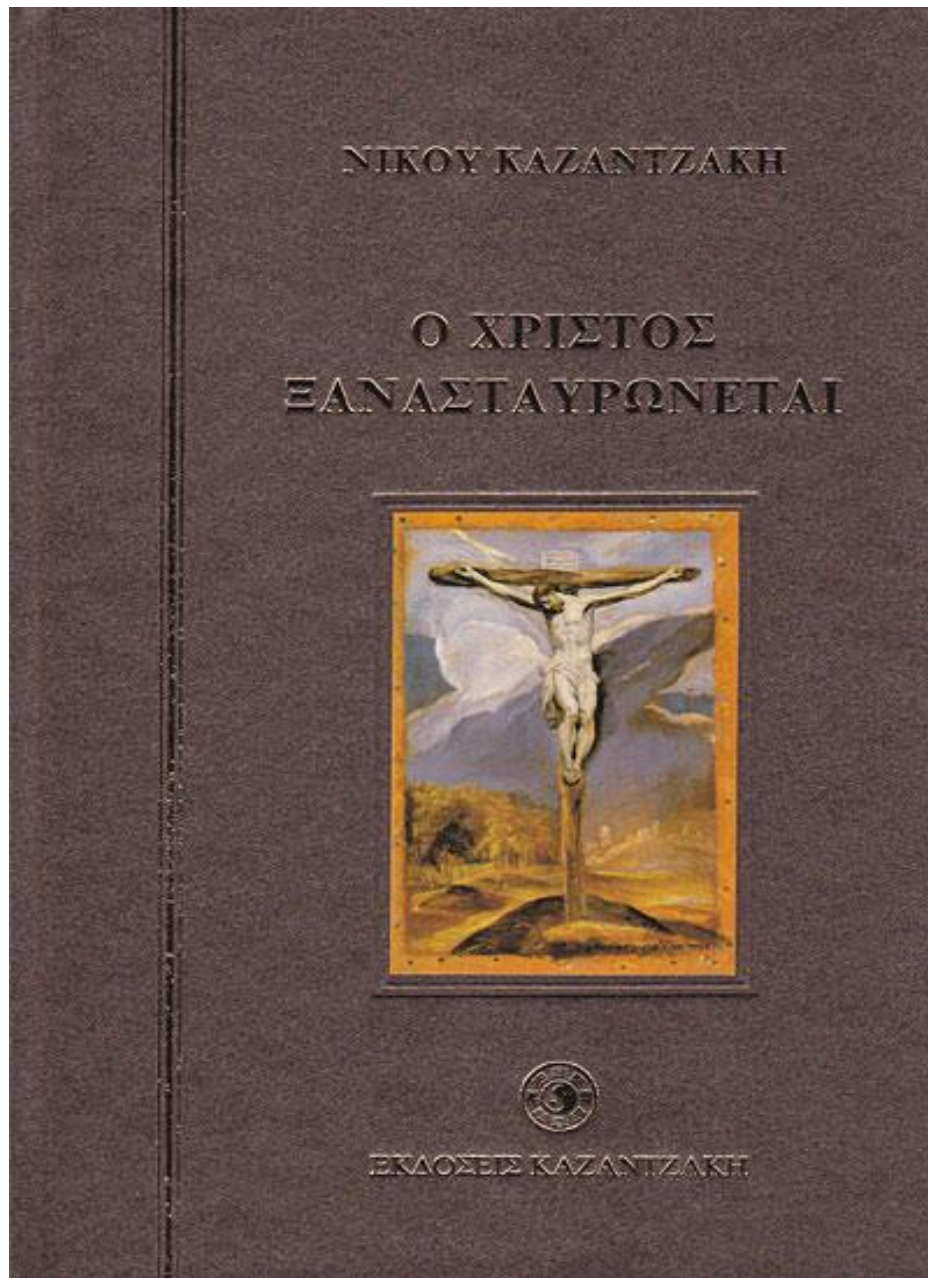
- «Αδέρφια είμαστε, μια φαμίλια είμαστε, ένα πατέρα έχουμε, το Θεό.»
- « Όχι με τον πόλεμο παρά με την αγάπη θα κερδίσουν τον κόσμο. Κάτω ο πόλεμος ! Όλοι είμαστε αδέρφια ! »
- «Καλότυχοι όσοι πονούν, γιατί αυτοί θα νιώσουν πόσο μεγάλο και γλυκό είναι το έλεος του Θεού· ενώ όσοι δεν πονούν, δεν θα δοκιμάσουν ποτέ την ουράνια τούτη αναγάλλιαση .»
- «Δεν έχετε, μωρέ, φιλότιμο; φώναξε ο Γιαννακός στους χωριανούς που κοίταζαν αλαλιασμένοι· δεν πέφτετε να τον προσκυνήσετε, αφιλότιμοι ; Για μας , μωρέ σκοτώνεται ο Μανολιός, για να γλιτώσει

το χωριό' δεν το καταλαβαίνετε; Παίρνει όλωνών μας τα κρίματα στο λαιμό του σαν το Χριστό.»

- **«Θέλει δεν θέλει, τα πλούτη βαραίνουν την ψυχή του ανθρώπου' την εμποδίζουν να βαδίσει λεύτερη.»**
- **«Και στο πιο μικρό πετραδάκι, και στο πιο ταπεινό λουλούδι, και στην πιο σκοτεινή ψυχή, βρίσκεται αλάκερος ο Θεός. Και στην πιο μακρινή έρημο μια καλή πράξη έχει τον αντίκτυπό της σε αλάκερη την οικουμένη».**
- **«Μονάχα η καθαρή καρδιά είναι το στόμα του θεού !»**
- **Ο Χριστός όπως τον παρουσιάζει ο παπά – Γρηγόρης :«Ο Χριστός ο δικός μας είναι πλούσιος κοτζάμπασης, τα 'χει φτιαγμένα με τον Αγά, μανταλώνει την πόρτα του και τρώει. Ο Χριστός ο δικός μας ο χορτάτος, διαλαλεί ' Δίκαιος είναι ο κόσμος τούτος, τίμιος, σπλαχνικός, μου αρέσει' αφορεσμένος να 'ναι όποιος σηκώσει το χέρι να τον κουνήσει!'»**
- **Ο Χριστός όπως τον παρουσιάζουν οι καλοί ήρωες του βιβλίου:« Ο Χριστός ο δικός μας είναι φτωχός, κατατρεγμένος, χτυπάει τις πόρτες και κανένας δεν του ανοίγει' ο Χριστός ο δικός μας, ο ξυπόλητος, κοιτάζει τα κορμιά που πεινούν, τις ψυχές που πλαντούν, φωνάζει : ' Άδικος είναι, άτιμος, άσπλαχνος ο κόσμος τούτος, πρέπει να γκρεμιστεί».**
- **«Κανένας δεν μπορεί να μπει στον ουρανό αν δεν νικήσει πρώτα τη γης , και κανένας δεν μπορεί να νικήσει τη γης αν δεν παλεύει με λύσσα κι υπομονή και χωρίς συμβιβασμό μαζί της ».**
- **«Αν τον σκοτώσατε τον Μανολιό, φώναξε ο παπά – Φώτης, το αίμα του απάνω στα κεφάλια σας και στα κεφάλια των παιδιών σας.!»**

5. Επίλογος

Η κεντρική ειρωνεία που θέλει να τονίσει, ο Καζαντζάκης, είναι ότι αυτοί που

φαινομενικά είναι πιο κοντά στα διδάγματα του Χριστού, είναι αυτοί που στο τέλος τα απορρίπτουν και είναι έτοιμοι και πρόθυμοι να θανατώσουν χωρίς χριστιανικές ενοχές έναν δεύτερο Χριστό.

6. Βιβλιογραφία

- Ⓒ <http://el.wikipedia.org>
- Ⓒ <http://www.kazantzakis-museum.gr/>
- Ⓒ <http://www.amis-kazantzaki.gr/>
- Ⓒ Α.Αθανασοπούλου, Νίτσε - Βούδας - Καζαντζάκης: Η γενεαλογία της «Κρητικής Ματιάς»

